

FELOLDATLAN ZÁRÓJEL

MOLNÁR Tamás: *Európa zárójelben*. Válogatta és szerkesztette: BÉKÉS Márton. Fordította: S. KIRÁLY Béla – BETLEN János. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány, Budapest, 2022. 206 oldal, 4490 Ft

Európa nagy dolgokra hivatott, amint Molnár Tamás (1921–2010) katolikus filozófus fogalmazott: „Egyedülálló, de végtelenül sokszínű is. Egységes az Isten, a metafizika, a birodalom, a törvény és a szépség tekintetében. Sokféle is, mert latin, keresztény, birodalmi, nemzeti, misztikus, teremtő, barokk vagy tudományos.” E gazdag tagoltság a középkorban egyetemes kultúrát alkotott a római katolicizmus égisze alatt. Európa – közvetve vagy áttételesen – az egész emberiség történetének irányt szabott. Nincs még egy kultúrkör a földön, amelyik ilyen mélységig be tudott volna avatkozni más kultúrák fejlődésébe, és képes lett volna meghatározni a bolygó arculatát. Az európai organizmus törzsén azonban idővel vadhajtások keletkeztek. Ideológiák, melyek idegen földben szárba szökkenek, és végül lánctalpakon tértek vissza az Öreg kontinensre, leigázva azt. Európa látszólag túlélte a második világháborút, de közben önmaga karikatúrája lett. Európa zárójelbe került.

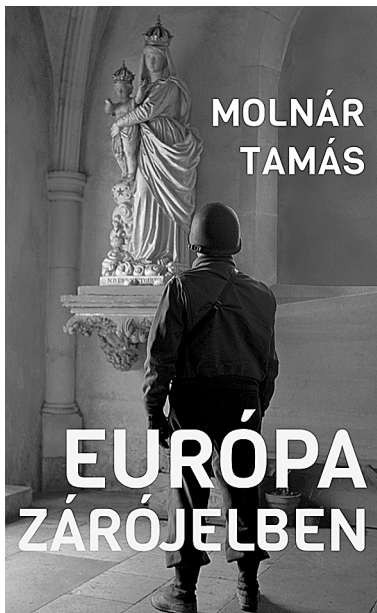
Hányattartott sorsa átlag feletti kritikai érzéket alakított ki Molnár Tamásban. Budapesten született, de családjával az ideiglenesen Romániához csatolt Nagyváradra költözött át. Itt magyar közegben, de a román oktatási rendszerben szocializálódott. A II. világháború alatt Belgiumban tanult, és a német megszállás alatt bekapcsolódott a helyi katolikus ellenállásba. Csoportját azonban felderítették, és őt magát Dachaubá internálták. A felszabadulást követően a Brüsszeli Egyetemen diplomát szerzett és ennek során alapos, franciás műveltségre tett szert. Saját bevallása szerint a francia lett szellemi anyanyelve, a frankofón világ pedig intellektuális otthona. Mindezek ellenére a háborút követően kivándorolt

Amerikába, és a Columbia Egyetemen doktorált. Russell Kirk segítségével bekapcsolódhatott az amerikai konzervatív mozgalomba, és idővel annak egyik kulcsfigurájává lett. 1990 és 2004 között rendszeresen, hosszabb időre Magyarországra is látogatott, tanított, előadásokat tartott. A magyar szívű, konzervatív világpolgár kritikusan szemlélte a Nyugatot. Franciás, katolikus műveltsége okán idegenül érezte magát az individualista és haszonelvű Egyesült Államokban. Magyarországon közzétett írásain (*Hitel, Magyar Fórum, Új Magyarország*) érzékelhető

a kissé felületes amerikai konzervatív szemlélet, ugyanakkor újszerű látásmódot is köszönhetünk neki. Molnár képes volt megvilágítani a nagy geopolitikai átalakulások mögött meghúzódó mélyebb, filozófiai összefüggéseket. Érthetővé teszi számunkra, miként alakította át Európát a germán, az angolszász és az orosz kultúrkör több évszázados rivalizálása. **A hidegháború végén született és magyar nyelven most közreadott írásai a legjobbak közül valók és elsősorban a három évtized távlatából is mehökkentő aktualitásuk miatt érdemesek az olvasásra.**

Az egységesülés irányába tartó Németország a 19. század végétől kezdődően helyet követelt magának

a nagyhatalmak sorában (Franciaország és Nagy-Britannia mellett), de nem volt érdeke, hogy Oroszországgal rivalizáljon Közép-Európa birtoklásáért. Mindkét feltörekvő nagyhatalomnak egy kölcsönösen gyümölcsöző *modus vivendi* kialakítása lett volna a hosszú távú érdeke – miként ez lenne ma is. Ennek ellenére 1914-ben háború robbant ki közöttük, melyben mindkét ország helyrehozhatatlan károkat szenvedett. Az Egyesült Királyság látszólag a győztes oldalon fejezte

be az I. világháborút, ám ennek ellenére szövetségese (sőt, volt gyarmata!), az USA elhódította tőle világhatalmi pozícióját. A második világegés végképp megroppantotta a korábbi európai birodalmakat, Amerika pedig a két világhatalom egyikévé vált: a Szovjetunióval felosztották egymás között Európát. A kommunista szuperhatalom fegyveres megszállás útján hajtotta uralma alá Európa keleti felét. Felszámolta a polgári társadalmat, és népi demokráciának nevezett zsarnoki rendszereket hozott létre. A kontinens nyugati felének leigázása ellenben *soft power* eszközökkel történt. A gazdaság amerikai pénzből épült újjá, és ez elviselhetőbbé tette a szellemi önfeladást. Európa a „felszabadításért” cserébe lemondott önértelmezéséről, és magáévá tette a liberális demokrácia utópikus történelemszemléletét. Elfogadott bizonyos megkérdőjelezhetetlen, ám hamis axiómákat: 1) Európa megnyerte a II. világháborút, 2) az európai történelemnek van egy inherens értelme, a béke zálogát jelentő *integráció*, 3) az USA Európa partnere az integráció előmozdításában – nem pedig ellenérdekelt birodalom. E hamis premisszák túlélték a hidegháborút, és a mai napig ellehetetlenítik a helyes európai önértelmezés kialakulását. Amint erre a könyvben Molnár világosan rámutat.

Az 1989–91 közti időszak forradalmi jelentőségére csak az elmúlt években ébredünk rá. Az európai események akkori értelmezését áthatotta az eufória: a német egyesítés, a maastrichti szerződés következtében szintet lépő integráció, valamint a Szovjetunió felbomlása. Az optimista légkörben Molnár Tamás időben ünneprontó kijelentéseket tett. Le merte írni, hogy a hidegháborút megnyerő Egyesült Államok – mint ország – hanyatlóban van. Mind az ország, mind pedig az amerikai nép jelentősen veszít szuverenitásából az új szervezési és hatalmi központok felemelkedésének következtében. Rámutatott, hogy a nemzetközi kapcsolatok új aktorai hamarosan „a nemzetek fölötti vállalatok, a nagy bankok, a globális intézmények, az új eszméket termelő agytrösztök és az őket finanszírozó alapítványok lesznek”. Az amerikai politikusok úgy hitték, hogy e szervezetek külpolitikájuk támogatói – ám a helyzet épp a fordítottja: az amerikai politika vált a globális nagytőke szolgálóleányává.

Molnár világosan látta, hogy az „integráció” kulturális önfeladást leplező ideológiája Európában is hasonló demokráciadeficitet okoz. Előre jelezte, a jövőben európai politika alanyai nem az együttműködő nemzetállamok lesznek, hanem a tőlük elkülönült érdekekkel rendelkező szuperbürokrácia, amely „a marxizmusba beleunt értelmiség műve”. Ennek eredményeképpen

az uniós politikusokat és hivatalnokokat egyre nehezebb lesz megkülönböztetni egymástól. Az EU így soha nem látott mértékű korrupciót intézményesít, ami sajátos politikai tagolódást hoz létre. Ebben az egyik oldalon lesznek a nagy üzleti körök és az általuk irányított bürokraták, a másik oldalon pedig a nemzetek. A tengernyi jogszabály áttekinthetetlen, szerzőik és a felelősök nem beazonosíthatók, a polgári társadalmat pedig értelmetlen szabályok kötik gúzsba. Az integrációt a kereskedelmi érdekek mozgatják, s mindez olyan mértékű feszültséget eredményez, ami a kontinens ismét kettészakítja.

Molnár jól látta azt is, hogy a franciák befolyása középtávon csökkenni fog, a britek pedig az integráció kerékkötői lesznek, és pedig pontosan az „európai érdekként” álcázott német térnyerés okán. Az amerikai–orosz szembenállás kapcsán figyelmeztet bennünket: a partnerségnek álcázott amerikai hegemonia „nem jelent megnyugtató megoldást, mert az általuk gerjesztett zűrzavaron túl ők határozzák meg az európai szövetségesek választásait, főképpen a Kelethez fűződő eljövendő kapcsolataikat. A lekapcsolódással vagy anélkül, de fennáll az a veszély, hogy a kontinens ismét kettészakad: ezúttal egy szinte kizárólag kereskedelmi érdek által mozgatott Nyugat-Európára és Európa azon további részeire (név szerint Közép- és Kelet-Európára), amelyek érzékenyen keresik a lehetőséget a sokáig visszafojtott dinamizmusuk megnyilvánulására.” E szakadást az eltérő történelmi tapasztalatok kényszerítik majd ki, hiszen a „20. század során a kelet-európai népek és elitek már okultak a nyugati típusú, vagyis az amerikai ideológiának megfelelő demokráciából, amelyet mindig az apokalipszis négy lovasa kísér: a kapitalizmus, a liberalizmus, a pluralizmus és az erkölcsi zűrzavar.”

Az átrendeződésnek áldozatául esett európaiságunk gerince, a magaskultúra: a szellemi központok a nivellálódás jeleit mutatják, és kiüresednek. A német művelődés és benne a szisztematikus bölcsélet leértékelődött. A filozófiát, mint az Igazság megkeresésére irányuló tevékenységet, először felváltotta az angolszász típusú „szójáték”, majd a kulturális marxizmus szofizmája intézett rendszerszintű támadást az európai bölcsélet két és félezer éves hagyománya ellen. Molnár Tamás azonban nem hitt az antifilozófa hagyományába ágyazott ellenkultúra tartós fennállásában. A történelem szemmel láthatóan nem ért véget. A világtrend átalakulóban van, és Közép-Európa óriási tartalékokkal rendelkezik. A változások értelmezése során bizony támaszkodhatunk az olyan géniuszokra, mint Molnár Tamás.

POGRÁNYI LOVAS MIKLÓS